

LVS

LATVIJAS SIKSPĀRŅI

UN LŪZNAVAS MUIŽA

Sveiciens no Lūznavas muižas un Rāznas nacionālā parka!

Kopš 2016. gada, kad Lūznavas muižas parks kļuva par dabas izziņas un kultūras notikuma “Dabas koncertzāle” norises vietu, vārds “sikspārnis” ir kļuvis par vienu no galvenajiem vārdiem (ja ne pats galvenais), kad domājam un runājam var vides izziņas virzienu Lūznavas muižā. Toreiz caur dabas koncertzāli iepazīnām brūno garausaini, kurš kā Mūzis kļuva par muižas komandas sabiedroto un galveno vides izziņas virziena aizgādni Lūznāvā.

Mūsu un sikspārņa Mūža satikšanās bija, pateicoties vienam notikumam, bet vēl kāds sikspārnis sastop, kad tas vakarā lidinās pagalmā, ziemo pagrabā vai nejauši tiek atrasts malkas grēdā, pēkšņi ielido iestabā, dzīvo bēniņos, pievērš uzmanību ar sacelto troksni vai ar savām “iezīmētajām pēdām” dažādās ēkas vietās. Katram pirmā satikšanās ir citāda, bet svarīgi ir atcerēties, ka sikspārņi ir liela nozīme dabas procesos!

Šo informatīvo bukletu esam veidojuši, lai ar vienkāršiem faktiem, plašākiem aprakstiem par Latvijā sastopamajām sikspārņu sugām, informāciju par sikspārņiem Lūznavas muižas parkā un dažiem uzdevumiem, var spert pirmos soļus ceļā uz plašo sikspārņu pasauli. Līdz ar Mūzi arī mēs paši esam mācījušies kļūt šiem dzīvniekiem un dabai kopumā draudzīgāki, esam izveidojuši apmācību programmas, spēles un informatīvos materiālus, lai tādi kļūtu arī muižas viesi un draugi.

Lai sparā braša un lidojumā plaša sikspārņu iepazīšana!

Lūznavas muižas komanda un sikspārnis Mūzis

Informatīvā materiāla veidošanā izmantoti pasniedzējas, dabas ekspertes Renātes Kaupužas sagatavotie apmācību kursa par sikspārņiem materiāli, sikspārņu eksperta Viestura Vintuļa Lūznavas muižas parka monitoringa rezultāti, kā arī latvijasdaba.lv, brošūra “Mācies pazīt. Latvijas sikspārņi” un cita par sikspārņiem pieejamā publicētā informācija.

Ilustrāciju māksliniece: Līga Romančuka.

Kas ir sikspārņi? Svarīgi vispārīgie fakti

- Sikspārņi ir vienīgie lidojošie zīdītāji.
- Sikspārņi ir naktsaktīvi dzīvnieki.
- Sikspārņu ķermeni klāj apmatojums, tie dzemdē dzīvus mazuļus, kurus zīda ar pienu, ko izdala mātes piena dziedzeri.
- Zooloģijas nozare, kas pētī sikspārņus ir hiropteroloģija.
- Senākā zināmā sikspārņu fosīlija ir 55 milj. gadu veca (salīdzinājumam – Homo sapiens (saprātīgais cilvēks) radās pirms 160 tkst. gadu).
- Sikspārņi apdzīvo visu Zemeslodi, izņemot tās pašas aukstākās daļas – Arktiku un Antarktiku.
- Pasaulē ir vairāk nekā 1400 sikspārņu sugu (20 % no visiem pasaules dzīvniekiem).
- Latvijā ir 16 sikspārņu sugas, Eiropā – 45.
- Sikspārņi vairojas mātišu kolonijās, kuras apmetas ēkās vai koku dobumos. Sikspārņu tēviņi uzturas atsevišķi no mātītēm pa vienam vai dažiem īpatņiem – ēkās, pagrabos, būrīšos, cita veida mītnēs.
- Latvijā sastopamās sugas pēc ķermeņa izmēriem, formas un arī apmatojuma krāsas ir līdzīgas. Tikai dažām sugām ir labi izteiktas morfoloģiskās atšķirības, pēc kurām tās bez īpašām grūtībām var noteikt pat nespeciālists, piemēram, Eiropas platausis vai garausainais sikspārnis. Pārējās – pēc ekskrementu klātbūtnes objektos vai eholokācijas – spējas orientēties vidē, uztverot paša radītos ultraskaņas signālus, kuriem atbalsojoties pret objektiem (nekustīgiem priekšmetiem vai kustīga medījuma), sikspārnis iegūst priekšstatu par apkārtējo telpu.
- Latīņu valodā sikspārņi ir Chiroptera, angļiski – bat, vāciski – Fledermaus, itāļiski – pipistrello, lietuviski – šikšnosparnis, igauņiski – nakhiir, krieviski – летучая мышь (ļetučaja miš), franciski – chauve souris, bet latgaliski – plykspuorņs.

Sikspārņi Latvijā un to loma dabas procesos

Sikspārņiem ir liela loma dabas procesos – tie ir vides pārmaiņu indikatori, apputeksnētāji, kukaiņu ierobežotāji un sēklu izplatītāji.

Visas 16 Latvijā sastopamās sikspārņu sugas ir aizsargājamas! 8 sugas ir iekļautas Latvijas Sarkanajā grāmatā.

Sikspārņi ir īpaši jutīgi pret apkārtējās vides izmaiņām.

Zemā reprodukcijas līmeņa dēļ, sikspārņu sugu populācijām ir svarīga katras atsevišķas kolonijas vai pat indivīda izdzīvošana.

Sikspārņu dzīves posmā izdala ziemošanas mītnes, tranzītmītnes un vasaras mītnes.

Latvijā ziemo astoņas sikspārņu sugas: ziemeļu sikspārnis, brūnais garausainis, Eiropas platausis, ūdeņu naktssikspārnis, diķa naktssikspārnis, Branta naktssikspārnis, bārdainais naktssikspārnis, Naterera naktssikspārnis.

Vismaz piecu Latvijā sastopamo sugu sikspārņi migrē uz ziemošanas vietām Eiropas rietumos vai dienvidos, piemēram, Natūza sikspārnis kas var veikt pat 2000 km tālus lidojumus.

Ziemošanas periods atšķiras dažādām sugām, tas galvenokārt sākas oktobrī un turpinās līdz aprīļa beigām.

Kā ziemas mītnes sikspārņu prasībām atbilst: alas, pagrabi, militārās būves, meliorācijas caurules, tilti, akas, dažas virszemes mītnes.

Tranzītmītnes ir sikspārņu pagaidu vai nejaušas mītnes ceļā uz vairošanās vietām vai ziemošanas vietām.

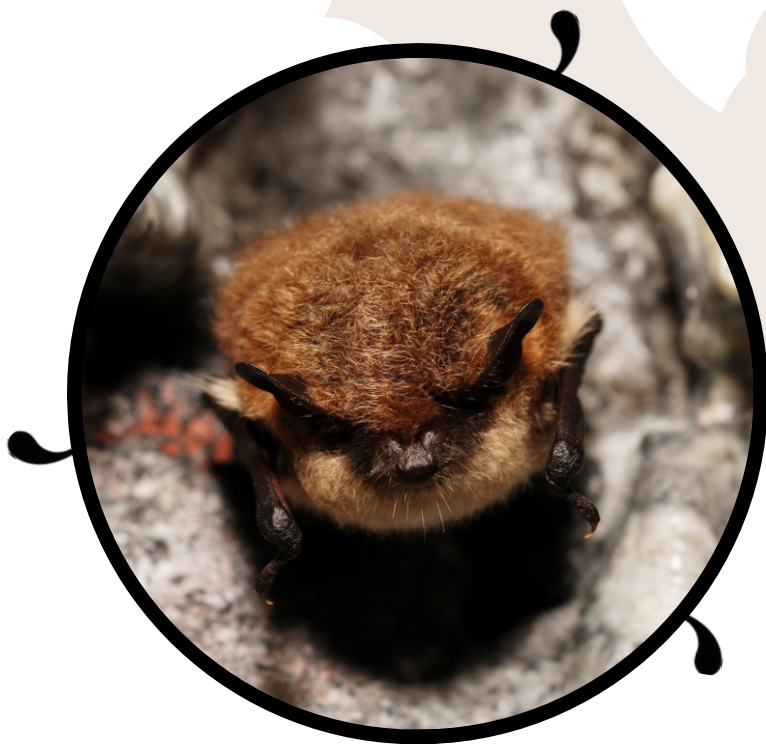

Vasaras mītnēs sikspārņi ierodas aprīlī, maksimālais dzīvnieku skaits kolonijā tiek sasniegts ap maija beigām, kad sāk dzimt mazuļi. Augustā atkal sākas sikspārņu migrācija.

Kā vasaras mītnes sikspārņi izvēlas gan dažādas ēkas, gan koku dobumus. Ēkas nodrošina plašākas, siltākas, reizēm arī stabilākas un ilgstošākas mītnes nekā dabā pieejamās koku dobumi, klinšu spraugas.

1

BĀRDAINAIS NAKTSSIKSPĀRŅIS

Foto: Gilles San Martin

Myotis mystacinus

Kermeņa garums:
35–48 mm
Apakšdelma garums:
31–37 mm
Auss garums: 12–17 mm
Svars: 4–8 g

Reta suga,
sastopams
visu gadu. Datu par
sastopamību un
izplatību maz.

Lūznavas
muižas
parkā:

Ļoti mazu izmēru sikspārnis, dvīņu suga Branta naktssikspārņim. Abu sugu sikspārņi ir tumšas krāsas, ādas krāsa bieži vien melngana. Ausis samērā garas, nedaudz nosmailotas. Ausu radziņi visai gari, nosmailoti. Astes lidplēve piestiprinās pie pakaļkāju pēdu ārējā pirksta pamatnes. Pakaļkāju pēdas mazas. Abas dvīņu sugas droši atšķiramas tikai pēc zobu uzbūves īpatnībām.

Barošanās biotopi Latvijā nav zināmi, taču suga saistīta gan ar mežiem, gan apdzīvotām vietām. Bārdainā naktssikspārņa vasaras mītnes ir koku dobumi, ēkas, bet ziemojot atrasts tikai alās.

BRANTA NAKTSSIKSPĀRŅIS

Foto: Gilles San Martin

Myotis brandti

Kermeņa garums:
39–51 mm
Apakšdelma garums:
33–39 mm
Auss garums: 13–17 mm
Svars: 4–9 g

Samērā reti, bet sastopams visā Latvijas teritorijā un visu gadu.

Lūznavas
muižas
parkā:

Maza izmēra sikspārnis, dvīņu suga bārdainajam naktssikspārnim. Abām sugām ausis samērā šauras un garas. Auss radziņš taisns, smails, samērā garš. Ausis, purna āda un lidplēves tumšas. Apmatojums, sevišķi veciem tēviņiem, var būt ar zeltainu spīdumu uz muguras; vēderpusē – pelēcīgs. Droši no bārdainā naktssikspārņa atšķiram tikai pēc zobu uzbūves īpatnībām.

Barošanās biotopi Latvijā nav zināmi, taču tie varētu būt gan skrajos mežos un parkos, gan virs mežu stigām un ceļiem, ezeriem, dīķiem un upēm. Tiek uzskatīts pamatā par mežu sugu. Latvijā vasaras kolonijas atrastas koka ēkās, taču varētu apdzīvot arī koku dobumus. Branta naktssikspārņi ziemo dažāda tipa pazemes mītnēs, galvenokārt alās un vecajos akmeņu-ķieģeļu muižu un piļu pagrabos.

3

BRŪNAIS GARAUSAINIS

Foto: Viesturs Vintulis

Plecotus auritus

Ķermeņa garums:
41–53 mm
Apakšdelma garums:
37–42 mm
Auss garums: 31–43 mm
Svars: 6–14 g

Ļoti bieži sastopams
visā Latvijas teritorijā,
nometnieks.

Lūznavas
muižas
parkā:

Sikspārnis ar garākajām ausīm. No visiem Latvijas sikspārnjiem droši atšķirams pēc ļoti garajām, platajām un virs pieres kopā saaugušajām ausīm. Ziemas guļā ejot, sikspārnis ausis paslēpj zem spārnjiem. Vēl kāds brūnajam garausainim raksturīgs rādītājs — garā aste, tā ir apmēram tikpat gara, cik ķermenis.

Vasarā mātītes veido nelielas kolonijas ēku bēniņos, ārsienu spraugās, baznīcu torņos, koku dobumos, bieži putnu būros. Līdzīgas mītnes izmanto arī tēviņi un vientuļas mātītes. Ziemo dažāda tipa pazemes telpās – alās, pagrabos, bunkuros utt.

Vakaros izlido ļoti vēlu – dziļā krēslā vai tumsā. Medī gan mežos, gan apdzīvotās vietās, galvenokārt, lidinoties gar koku lapotnēm vai zemu virs pļavām. Lido ļoti lēni. Spēj plivināties gaisā uz vietas.

4

DIVKRĀSAINAIS SIKSPĀRŅIS

Foto: Viesturs Vintulis

Vespertilio murinus

Kermeņa garums:
47–64 mm
Apakšdelma garums:
41–49 mm
Auss garums: 12–17 mm
Svars: 12–20 g

Sastopams visā
Latvijas teritorijā,
bet sastopamības
biežums
neskaidrs.

Lūznavas
muižas
parkā:

Raksturīgs divkrāsains muguras apmatojums: matu pamatdaļa brūna vai tumši brūna, gali - sudraboti vai balti. Vēderpuse gaiši pelēka, rīkles apvidū gandrīz balta. Lidplēves, ausis un purns tumši pelēkbrūni. Ausis platas, noapaļotas un samērā īsas. Vienīgā suga Latvijā, kuras mātītēm ir divi zīdekļu pāri.

Tiek pamatoti uzskatīts par migrējošu sugu, tomēr iespējams, ka daļa populācijas pārziemo arī Latvijā.

Izlido dziļā krēslā. Atšķirībā no pārējām sikspārņu sugām, divkrāsainais sikspārnis labprāt barojas atklātās lauksaimniecības ainavās, kā arī virs ūdeņiem un apdzīvotās vietās 10–40 m augstumā. Aukstās naktīs labprāt izmanto ielu un ceļu apgaismojuma lampas, kuru gaisma pievilina kukaiņus. Lidojums ātrs, spēcīgs, ar mazu manevrēt spēju.

5

DĪĶU NAKTSSIKSPĀRNIS

Foto: Viesturs Vintulis

Myotis dasycneme

Kermeņa garums:
57–68 mm
Apakšdelma garums: 44–
51 mm
Auss garums: 15–19 mm
Svars: 11–20 g

Bieži sastopams
Latvijas DA un
A daļā. Visu gadu.

Lūznavas
muižas
parkā:

Dīķu naktssikspārnis ir gana liels sikspārnis ar samērā īsām ausīm un plātiem, gariem spārnieniem, kā arī lielām, apmatotām pēdām. Sikspārņa apmatojums mugurpusē pelēkbrūns vai tumšpelēks, vēderpusē gaišpelēks.

Vasarā mātītes pretstatā tēviņiem, kas dzīvo it visur (putnu būrus ieskaitot), apmetas ēku bēniņos un veido aukļkolonijas (mātīšu kolonijas, no vārda "aukle") ēku āršien spraugās, bēniņos. Vairums koloniju atrastas Latgales baznīcās.

6

EIROPAS PLATAUSIS

Barbastella barbastellus

Foto: Rollin Verlinde/batslife.eu

Kermeņa garums:
43–64 mm
Apakšdelma garums:
37–43 mm
Auss garums: 12–18 mm
Svars: 6–13 g

Reta suga, Latvijā
atrodas tās izplatības
areāla ziemeļu malā.
Izplatība Latvijā līdz
galam
nenoskaidrota.

Lūznavas
muižas
parkā:

Vidēju izmēru sikspārnis, no citām sugām viegli atšķirams pēc platām trijstūrveida ausīm, kuras virs pieres saaugušas kopā. Auss radziņš trīsstūrveidīgs ar izstieptu, nosmailotu augšējo virsotni. Apmatojums garš, uz muguras izteikti divkrāsains – matu pamati tumšbrūni, virsotnes iedzeltenas vai gaiši pelēcīgas.

Barojas lapkoku mežos, parkos, mežmalās un pļavās, ganībās. Galvenā barība – sīkie naktstauriņi. Latvijā kā ļoti piemērots biotops ir neizkopti vecie muižu un piļu parki, kas šai sugai aizstāj vecus lapu koku mežus vai parkveida pļavas. Būtiska ir vecu lielu ēku klātbūtne, ap kurām labprāt met lokus medījot.

Latvijā vasaras mītnes nav atrastas, bet Eiropā apdzīvo kalstošus vai nokaltušus kokus, kuros parasti uzturas spraugās aiz atlupušās mizas (Dienvideiropā), vai vecas koka ēkas (Zviedrijā). Ziemo galvenokārt liela izmēra vecos muižu un piļu pagrabos.

7

LIELAIS NAKTSSIKSPĀRŅIS

Foto: Viesturs Vintulis

Myotis myotis

Ķermeņa garums:
65–80 mm
Apakšdelma garums:
55–71 mm
Auss garums: 26–31 mm
Svars: 26–45 g

Ļoti rets ieklejtājs,
konstatēts vienu
reizi
1988. gadā
migrācijas
laikā Papē
(Kurzemes DR).

Lūznavas
muižas
parkā:

Viens no lielākajiem sikspārņiem Eiropā, apmatojuma krāsa līdzīga kā vairumam naktssikspārņu: muguras apmatojums pelēkbrūns, vēderpuse gaišpelēka. Auss radziņš sniedzas līdz auss vidusdaļai. Garš un plats, brūngansārtas krāsas purns.

Zināms, ka suga labprāt barojas atklātās lauksaimniecības zemēs, bieži ķerot kukaiņus no zemes. Mēdz medīt, arī tekalējot pa zemi. Barojas arī apdzīvotās vietās un parkos. Izlido tumsā, lidojums lēns un mierīgs. Rietumeiropā vasarās veido lielas (līdz vairāki simti sikspārņu) kolonijas ēku bēniņos, bet ziemo alās, pagrabos, akmeņlauztuvēs – dažādās pazemes mitnēs.

MAZĀIS VAKARSIKSPĀRNIS

Foto: Viesturs Vintulis

Nyctalus leisleri

Ķermeņa garums:
58–72 mm
Apakšdelma garums:
40–46 mm
Auss garums: 12–17 mm
Svars: 12–20 g

Sastopams ļoti reti,
Latvijā atrodas uz sava
izplatības areāla ZA
robežas. Līdz šim
reģistrēts tikai 4 vietās.

Lūznavas
muižas
parkā:

Vidēja izmēra sikspārnis, ļoti līdzīgs rūsganajam vakarsikspārnim, tikai mazāks. Atšķiras arī ar garāku muguras apmatojumu. Mati divkrāsaini – pamatdaļā tumši brūni, augšdaļā brūngani, kopumā tumšāks nekā rūsganais vakarsikspārnis.

Arī barošanās biotopi ir līdzīgi kā rūsganajam vakarsikspārnim, taču plašākai informācijai trūkst datu par šiem sikspārnim Latvijā. Vasarā mīt koku dobumos, bet Latvijā neziemo, to dara Dienvideiropā virszemes mītnēs.

NATERERA NAKTSSIKSPĀRŅIS

Foto: Viesturs Vintulis

Myotis nattereri

Ķermeņa garums:
42–50 mm
Apakšdelma garums:
36–44 mm
Auss garums: 16–20 mm
Svars: 5–14 g

Visā teritorijā
un visu gadu,
samērā reti, taču
trūkst precīzu datu.

Lūznavas
muižas
parka:

Vidēja izmēra sikspārnis, ausis garākas nekā citām Latvijas naktssikspārņu sugām, ausu gali nedaudz atlocīti atpakaļ. Apmatojums un ādas krāsa salīdzinoši gaiša, bieži gadās īpatņi ar ļoti baltu vēdera apmatojumu. Medī mežos, bieži virs ūdeņiem (1–4 m augstumā).

Naterera naktssikspārnis ir mežu, koku dobumu suga. Vasaras mītnes Latvijā nav atrastas. Ziemo dažāda tipa pazemes mītnēs, galvenokārt alās un dažos vecos muižu pagrabos.

10

NATŪZA SIKSPĀRŅIS

Foto: Viesturs Vintulis

Pipistrellus nathusii

Ķermeņa garums:
45–56 mm
Apakšdelma garums:
32–37 mm
Auss garums: 10–14 mm
Svars: 6–15 g

Bieži sastopams no
aprīļa/maiņa līdz
septembrim/
oktobrim. Ceļotājs.
Ziemeļrietumeiropā.

Lūznavas
muižas
parkā:

Natūza sikspārnis ir mazu izmēru sikspārnis, ļoti līdzīgs pundursikspārnim. Vasarā līdz 100 un vairāk mātišu kolonijas apmetas spraugveida slēptuvēs ēku ārsienās aiz dēļu apšuvumiem, dubultjuntu spraugās, bēniņos, iespējams, arī koku dobumos.

Vakaros izlido agri – uzreiz pēc saulrieta. Medī nelielos klajumiņos mežos vai parkos, virs ūdens krātuvēm. Vairās lidināties šaurās telpās starp koku zariem. Lidojums samērā ātrs un veikls. Natūza sikspārnim ir vislielākās kolonijas ar bieži vien vairākiem simtiem mātišu, un katrai piedzimst viens vai divi mazuļi.

Foto: Viesturs Vintulis

PIGMEJSIKSPĀRNIS

Pipistrellus pygmaeus

Kermeņa garums:
36–51 mm
Āpakšdelma garums:
28–33 mm
Auss garums: 9–13 mm
Svars: ap 5 g

Migrējoša suga, sastopama tikai vasaras periodā. Izplatība līdz galam nav noskaidrota. Vairāk sastopams Latvijas dienviddaļā.

Lūznavas
muižas
parkā:

Latvijas mazākais sikspārnis, kas kā atsevišķa suga no pundursikspārņa izdalīta tikai 2003. gadā. Pēc izskata abas sugas praktiski nav atšķiramas. Šobrīd kā nosacīti drošas morfoloģiskās atšķiršanas pazīmes ir atrastas tikai dzimumlocekļa krāsas un apmatojuma īpatnības pieaugušiem tēviņiem, kā arī atšķiras asinsvadu dzīslējums spārnu lidplēvēs. Pīgmejsikspārņa galvenā atšķiršanas pazīme ir tā izmantotie ultraskaņas orientēšanās saucieni.

Barojas galvenokārt vecos parkos, arī mežos un uz ūdeņiem. Pīgmejsikspārņi izmanto tikai kukaiņiem bagātākus biotopus. Medībās izlido jau ļoti āgri vakarā. Mīt ēkās, iespējams, arī koku dobumos. Latvijā līdz šim atrastas tikai 2 aukļkolonijas, abas nelielas, līdz 25 pieaugušām mātītēm.

12

PLATSPĀRNU SIKSPĀRNIS

Foto: Viesturs Vintulis

Eptesicus serotinus

Ķermeņa garums:
60–82 mm
Apakšdelma garums:
47–57 mm
Auss garums: 14–22 mm
Svars: 15–35 g

Sastopams ļoti reti,
Latvijā atrodas uz
sava izplatības
areāla ZA robežas.

Lūznavas
muižas
parkā:

Platspārnu sikspārnis ir lielu izmēru sikspārnis, ausis pagaras, biezas, auss radziņš īss, augšdaļā noapaļots. Purns un ausis brūni – melngani, lidplēves tumši brūnas. Mugurais apmatojums garš, brūngano matu virsotnes gaišas ar vieglu spīdumu. Salīdzinoši grūti nosakāms ar ultraskaņas detektora palīdzību, jo platspārnu sikspārņa saucienus iespējams sajaukt ar ziemeļu sikspārņa un divkrāsainā sikspārņa saucieniem.

Barošanās biotopi Latvijā praktiski nav zināmi. Sikspārnis ir apdzīvotu vietu suga, labprāt barojas arī lielākos klajumos (sporta laukumos u. tml.).

13

Foto: Viesturs Vintulis

PUNDURSIKSPĀRNIS

Pipistrellus pipistrellus

Kermeņa garums: 36–51 mm
Āpakšdelma garums: 28–33 mm
Auss garums: 9–13 mm
Svars: 3,5–9 g

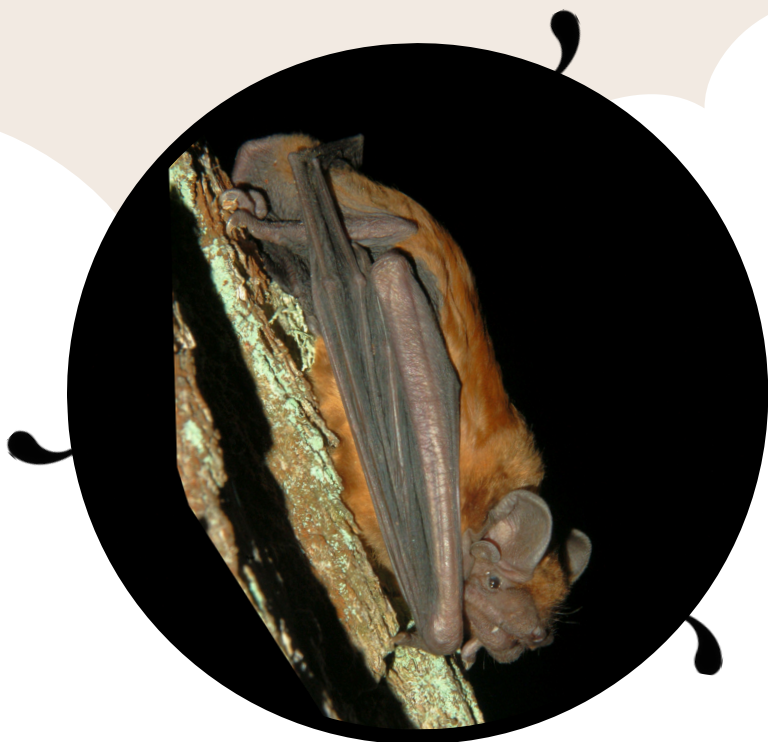
Izplatīts visā Latvijas teritorijā. Migrējoša suga, sastopama tikai vasarā.

Lūznavas
muižas
parkā:

Viens no diviem mazākajiem Latvijas sikspārņiem. Pēc izskata praktiski neatšķirams no dviņu sugas pigmejsikspārņa un ļoti līdzīgs arī Natūza sikspārņim. Apmatojums mugurpusē rūsganbrūns – brūns, vēderpusē pelēkbrūns vai dzeltenbrūns. Ausis īsas un platas, auss radziņš īss, nedaudz noliekts uz priekšu.

Ir iemesls domāt, ka populācija pēdējo 10–15 gadu laikā ir pieaugusi, un sugas sastopamības biežums ir mainījies no samērā retas uz samērā bieži sastopamu, bet sastopamības biežums tomēr vēl ir precizējams. Sikspārnis barojas vecos muižu parkos, mežos, kā arī uz dažādiem ūdeņiem. Samērā plastiska suga, barojas arī apdzīvotās vietās. Medībās vakaros izlido agri – drīz pēc saulrieta.

RŪSGANAIS VAKARSIKSPĀRNIS

Foto: Viesturs Vintulis

Nyctalus noctula

Kermeņa garums:
64–82 mm
Apakšdelma garums:
48–58 mm
Auss garums: 16–20 mm
Svars: 20–43 g

Bieži, bet tikai
vasarā. Izplatīts
nevienmēri visā
Latvijas teritorijā.

Lūznavas
muižas
parkā:

Lielākais Latvijā sastopamais sikspārnis. Sasniedz lielas peles izmērus. Plats un strups purns. Ausis īsas, biezas un platas, to mugurējā mala nolocīta un sniedzas līdz mutes kaktiņam. Mīt koku dobumos vai piemērotas konstrukcijas būros. Tikai izņēmuma gadījumos atsevišķi īpatņi apmetas ēkās.

Izlido ļoti agri, daļa īpatņu pat pirms saulrieta. Bieži barojas lielā augstumā (10–70 m) virs mežiem, parkiem, ūdenskrātuvēm, retāk – dažu metru augstumā virs zemes. Lidojums ļoti ātrs, spēcīgs, ar mazām manevrēšanas iespējām. Samērā bezpalīdzīgs šaurās telpās. Uz labām barošanās vietām vienā naktī var veikt līdz 10 km garus pārlidojumus. Latvijā neziemo, to dara Viduseiropā dažāda tipa virszemes mītnēs (patiltēs, koku dobumos u. tml.).

15

ŪDĒNU NAKTSSIKSPĀRNIS

Foto: Viesturs Vintulis

Myotis daubentonii

Kermeņa garums:
43–55 mm
Apakšdelma garums:
35–42 mm
Auss garums: 11–16 mm
Svars: 6–14 g

Sastopams bieži,
visu gadu.
Novērots visā
Latvijas teritorijā.

Lūznavas
muižas
parkā:

Vidēja izmēra vai neliels sikspārnis. Muguras apmatojums pelēkbrūns, vēderpuse gaišpelēka. Uzkrītoši lielas pēdas, samērā īsas un plānas ausis.

Vasarā dažu desmitu mātišu aukļkolonijas atrodamas koku dobumos, reti – ēku bēniņos, atsevišķi indivīdi un nelielas tēviņu grupas arī pazemes mītnēs, mūros. Ziemā dažāda tipa pazemes mītnēs ar augstu gaisa mitrumu.

Izlido krēslā. Sastopams virs upēm, dīķiem, ezeriem, arī virs mazām upītēm, grāvjiem un strautiem, kā arī reizēm virs tikai dažus kvadrātmetrus lieliem dīķīšiem. Galvenokārt ķer kukaiņus no ūdens virsmas ar pakaļkāju pēdū palīdzību. Lidojums ļoti raksturīgs: samērā ātri lido paralēli ūdens virsmai, tikai 5–10 cm augstumā, reizēm ļoti viegli izmetot uz augšu “nāves cilpas”.

Foto: Viesturs Vintulis

ZIEMEĻU SIKSPĀRNIS

Eptesicus nilssonii

Ķermeņa garums:
54–64 mm
Apakšdelma garums:
37–44 mm
Auss garums: 12–17 mm
Svars: 8–18 g

Ļoti bieži
sastopams visā
Latvijas teritorijā,
visu gadu.

Lūznavas
muižas
parkā:

Vidēju izmēru sikspārnis. No citām sugām atšķiras pēc ādas un apmatojuma krāsojuma. Lidplēves, ausis, purns melnā krāsā. Muguras apmatojums izteikti divkrāsains: mati pie pamatnes tumši brūni vai melni ar zeltainiem galiem. Ausis samērā īsas, biezas, auss radziņš īss, plats, nedaudz noliekts uz priekšu.

Ļoti plastiska suga. Barojas gan mežos, gan virs ūdeņiem, gan apdzīvotās vietās, kur ir koku audzes – gan mežos, dārzos, gan purvos un gar ceļu apstādījumiem, parasti 5–10 m augstumā. Labprāt medī ielu apgaismojuma lampu pievilinātos kukaiņus, īpaši aukstās naktīs. Vairās no šaurām telpām, piemēram, nemedī koku lapotnē.

Vasarās suga sastopama galvenokārt ēkās, arī koku dobumos, retāk – putnu būrišos. Auklīkolonijas nelielas līdz vidēji lielas, parasti līdz 50 pieaugušām mātītēm.

Stiprinot sikspārņu sugu pārzināšanu, atrodi tās burtu jūklī!

BRANTA_NAKTSSIKSPĀRŅIS

BRŪNAIS_GARSAINIS

BĀRDAINAIS_VAKARSIKSPĀRŅIS

DIVKRĀSAINIS_SIKSPĀRŅIS

DĪĶU_NAKTSSIKSPĀRŅIS

EIROPAS_PLATAUSIS

LIELAIS_NAKTSSIKSPĀRŅIS

MAZAIS_VAKARSIKSPĀRŅIS

NATERERA_NAKTSSIKSPĀRŅIS

NATŪZA_SIKSPĀRŅIS

PIGMEJSIKSPĀRŅIS

PLATSPĀRŅU_SIKSPĀRŅIS

PUNDURSIKSPĀRŅIS

RŪSGANAIS_VAKARSIKSPĀRŅIS

ZIEMEĻU_SIKSPĀRŅIS

ŪDEŅU_NAKTSSIKSPĀRŅIS

I B E A U E F F S A Q P D X I D J F C Z Z Q A H K I O T P O
B G A D X B E R L H D G H H O J I D V S O U Q L J X R L A R
Ū P U N D U R S I K S P Ā R Ņ I S X B A K T T X R Y Z S P N
D X S V M Y X M F O J U C D K G Z Y S I P Q Z W T M P U V M
E F P G B U H E K N Z R D K B S F D D A E T N B K O C U J Y
Ņ T V L O S I N R Ā P S K I S _ A Z Ū T A N R H I A T F G X
U D W F S L U U X F Y Q R Q A P U G L Z D L R I J R E F R D
_ X Z I E M E Ļ U _ S I K S P Ā R Ņ I S T V V C O M N G Y P
N E Q S Z M O E X L S I N I A S U A R A G _ S I A N Ū R B J
A E F O P V Q Y O Y I Z L I R U B B N Z U P Z F H T S O G Y
K Y G S I N R Ā P S K I S R A K A V _ S I A Z A M V V L E N
T G W P S I N R Ā P S K I S R A K A V _ S I A N I A D R Ā B
S R Ū S G A N A I S _ V A K A R S I K S P Ā R Ņ I S L U U F
S W W J W S I N R Ā P S K I S S T K A N _ A R E R E T A N J
I T R C P Z X M C N R X W Q P D A T T F E K L J M L C G K G
K Y C P V B R A N T A _ N A K T S S I K S P Ā R Ņ I S C R Q
S I T B H D Ī Ķ U _ N A K T S S I K S P Ā R Ņ I S A L S O E
P N F X V P Q Z R Z G Q Q B F I F U V U Z U L F H L E L J P
Ā G K Q Q S L X Q C S I N R Ā P S K I S J E M G I P X R L V
R I I D Q S I N R Ā P S K I S _ S I A N I A S Ā R K V I D X
N P G W B L T Z E C Y S F A K T Z M C F Q P M N W S P K C M
I H G N Q L S I E J X N P N Z I R G H V H Q G F S A R X C F
S Z A M H P R A W X E M P R V B J R T S H T I H H C J H O W
E N S I S U A T A L P _ S A P O R I E P T S J M M L B V A J
K Y V N B M P Y G R K C G N D A T G K X U F N N X M P A A G
H E K K X Z R N Z G S V C X P N J V X N M Z L J H H J J J G
S P L U A K K Y T G L N P O X O G A R Y C U F H G E E I W O
P L A T S P Ā R Ņ U _ S I K S P Ā R Ņ I S N L R T T P H Q W
U S M S B O W R L J U X N G N B C K A V V D L V A S M C I J
H E Y Z L I E L A I S _ N A K T S S I K S P Ā R Ņ I S I E R

Sikspārņi un Lūznavas muiža

Lūznavas muižas parks, kas ir Rāznas nacionālā parka daļa, ir sikspārņu ziņā viens no vislabāk apsekotajiem parkiem Latvijas austrumu daļā. Lūznavas muižas kompleksā droši konstatētas septiņas sikspārņu sugas, taču ticams, ka to ir vairāk.

Pirmie dati par sikspārņiem parkā ir kopš 1995. gada. Togad ar manuālajiem (rokas) ultraskaņas detektoriem pētnieki Viesturs Vintulis un Jonijs de Jongs (Zviedrija) konstatēja dīķu naktssikspārni, ūdeņu naktssikspārni, ziemeļu sikspārni, Natūza sikspārni un rūsganuo vakarsikspārni.

Nākamā parka apsakošana notikusi 2007. gadā, kad te atrasta liela (vismaz 100 indivīdi) Natūza sikspārņu kolonija Lūznavas muižas ēkas jumtā, kā arī konstatētas trīs no četrām iepriekš reģistrētajām sikspārņu sugām (netika reģistrēts ūdeņu naktssikspārnis).

Pēc muižas renovācijas un atkal atvēršanas apmeklētājiem, pastiprināta uzmanība sikspārņiem tika pievērsta, pateicoties 2016. gada jūnijā plānotajam brūnajam garausainim (*Plecotus auritus*) veltītā Dabas koncertzāles notikuma. 2016. gada pavasarī te konstatēts, ka agrākās Natūza sikspārņu kolonijas vietā muižā apmetusies divu citu sugu: dīķu naktssikspārņa (113 īpatņi) un pigmejsikspārņa (51 īpatņi) kolonija. Kaut arī pēc muižas renovācijas Natūza sikspārņi ēkā vairs nav atgriezušies, parkā tie joprojām tika novēroti lielā skaitā, kas liecināja, ka kolonija joprojām apmetusies parkā vai tā tuvumā, kā arī tika reģistrēti rūsganais vakarsikspārnis, ziemeļu sikspārnis un ūdeņu naktssikspārnis.

Kopš 2016. gada Lūznavas muižā tiek apsekota katru vasaru, veicot dīķu naktssikspārņa un pigmejsikspārņa pieaugušo mātīšu monitoringa uzskaites vakara izlidošanas laikā no kolonijas, kā arī reģistrējot arī citas garām lidojošas sikspārņu sugas. Šo uzskaišu laikā vīrs muižas pagalma vairākkārt novērots arī divkrāsainais sikspārnis (*Vespertilio murinus*).

Ziemas periodā datu par sikspārņiem Lūznavas parkā ir mazāk, 2017. gada ziemā Dr. Biol.

Sikspārņi un Lūznavas muiža

Gunārs Pētersons apsekoja arī Lūznavas muižas klēts ēkas pagrabus: reģistrēti (pa vienam) ziemojoši brūnais garausainis un ūdeņu naktssikspārnis.

Papildu ziņas par vasarā parkā dzīvojošajām sikspārņu sugām ievāktas arī tā paša gada vasarā, kad parkā atrasta rūsganā vakarsikspārņa kolonija dobumā priedē parka dienvidu daļā (netālu no Madonnas statujas), kā arī iegūti trīs sugu ieraksti automātiskajos ultraskaņas ierakstītājos.

2021. gadā Lūznavas parkā reģistrētas sešas sikspārņu sugas, bet jaunākā apsekošana, ko veicis pētnieks Viesturs Vintulis, veikta 2022. gada vasarā, kad te konstatēta dīķu naktssikspārņa, ziemeļu sikspārņa, divkrāsainā sikspārņa, Natūza sikspārņa, pigmejsikspārņa un rūsganā vakarsikspārņa klātbūtne. Taču pētnieks secina, ka diemžēl jaunākajos novērojumos te vairs nav tikuši novēroti ūdeņu naktssikspārņi, kas agrāk kopā ar dīķu naktssikspārni bija viena no divām dominējošām šīs grupas sugām Lūznavas parkā, līdz ar to šobrīd nav zināms, kādas sugas naktssikspārņi vēl parkā uzturas, un kādas potenciālas mītņu vietas (ēkas vai koku dobumus) varētu izvēlēties.

Riski un izaicinājumi sikspārņu dzīvei Lūznavas muižas parkā

Līdz ar aktīvāku rosību muižā pēc tās renovācijas, kā arī vides izziņas virziena attīstīšanu, kurā nozīmīga loma ir tieši sikspārņiem, Lūznavas muiža ir apzinājusi arī lielākos riska faktoros un izaicinājumus, kas ietekmē sikspārņu populāciju muižas kompleksā un atbilstoši eksperta ieteikumiem ir veikusi vides un infrastruktūras uzlabojumus, kas ir draudzīgāki sikspārņu pastāvēšanai.

Kā apdraudējumus sikspārņiem un faktoros, kam arī citām (jo īpaši kultūrvēsturiskām vietām) būtu jāpievērš pastiprināta uzmanība, lai neietekmētu sikspārņu populāciju ir:

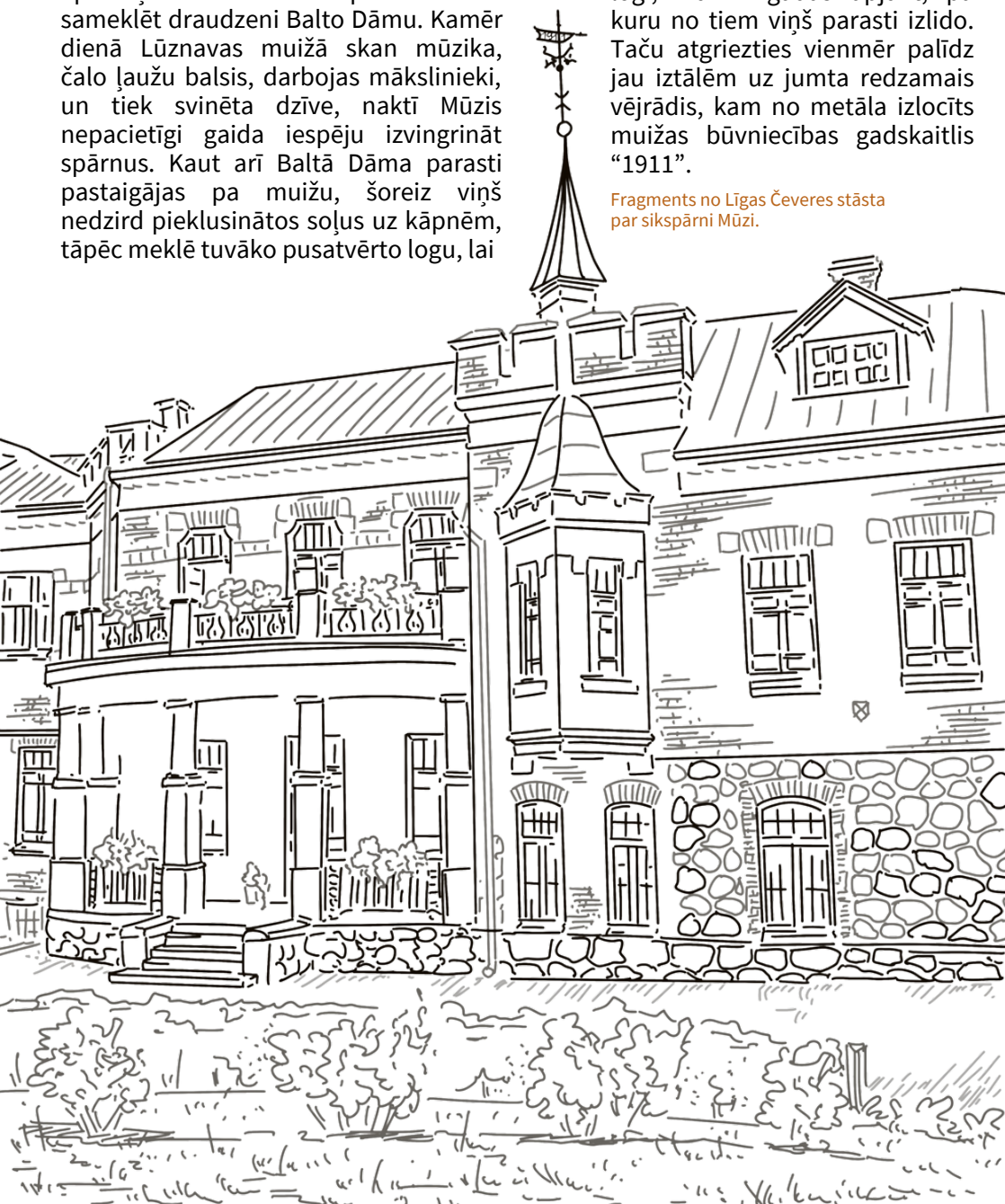
- Būtisku negatīvu ietekmi rada gaismas piesārņojums, kuru veido gan ielas/celiņu apgaismojums, gan dekoratīvais apgaismojums uz ēkām, ko ieteicams samazināt un izvēlēties risinājumus, kas ir dzīvniekiem labvēlīgāki.
- Daļēji negatīvu ietekmi var radīt pārāk bieža parka pļaušana, kas samazina vairošanās iespējas kukaiņiem lakstaugu slānī un kopējo kukaiņu daudzveidību.
- Kā nozīmīgs faktors ir arī dīķu aizaugšana ar peldošo augāju, kas samazina barošanās iespējas sugām, kuras barojas, ķerot kukaiņus tieši no ūdens virsmas (dīķu un ūdeņu naktssikspārnis).

Mūzis un Lūznavas muiža

Lai gan bēniņos vienmēr valda tumsa, sikspārnis Mūzis jūt, ka saule aiz apvāršņa ir nozudusi un pienācis laiks sameklēt draudzeni Balto Dāmu. Kamēr dienā Lūznavas muižā skan mūzika, čalo ļaužu balsis, darbojas mākslinieki, un tiek svinēta dzīve, naktī Mūzis nepacietīgi gaida iespēju izvingrināt spārnus. Kaut arī Baltā Dāma parasti pastaigājas pa muižu, šoreiz viņš nedzird pieklusinātos soļus uz kāpnēm, tāpēc meklē tuvāko pusatvērto logu, lai

izklūtu laukā. Tā kā muižai ir vismaz desmit dažādu formu logi, Mūzim gadās apjukt, pa kuru no tiem viņš parasti izlido. Taču atgriezies vienmēr palīdz jau iztālēm uz jumta redzamais vējrādis, kam no metāla izlocīts muižas būvniecības gadskaitlis “1911”.

Fragments no Līgas Čeveres stāsta par sikspārni Mūzi.

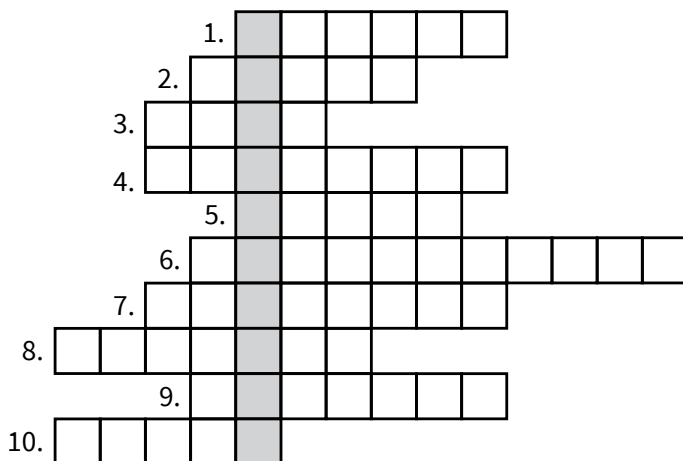

Atrodi 10 atšķirības!

Sikspārņi un Lūznavas muiža

Uzdevums: atminēt vārdu, kas paslēpies ietonētajās rūtiņās!

1. Muižas īpašnieka meita, kuras vārdā nosaukta viena no rezidencēm.
2. Daudzstumbru koks, ar kuru saistās leģenda par jaunas meitenes un kāda gleznotāja mīlestību.
3. Ierocis ar bultām, viena no aktīvās atpūtas iespējām muižas parkā individuāliem gribētājiem vai grupām.
4. Mūsdienās muižā pastāvīgi notiek mākslas priekšmetu (eksponātu) izrādīšanas jeb ...
5. Ko 19. gs. beigās vairāk nekā 24 ha platībā ierīkoja, lai izdaiļotu muižas apkārtni?
6. Kādas profesijas pārstāvji tiek viesmīlīgi uzņemti un izmitināti muižā gan pirms gadsimta, gan tagad?
7. Lietuviešu izcelsmes poļu muižnieku dzimta, kas 19.–20. gs. attīstīja un popularizēja Lūznavas muižu.
8. Muižas parkā apskatāma Svētās Marijas statuja jeb Lūznavas ...
9. Vasaras skaistākā svētdiena muižas parkā jeb ikgadējais muižas mākslu un garšu festivāls “Mākslas ...”
10. Koku suga, kura birzs iestādīta muižas teritorijā par godu Latvijas simtgadei.

Noderīga informācija plašakai sikspārņu izziņai

Padomi sikspārņu novērojumiem un uzskaitēi
<https://www.daba.gov.lv/lv/media/6115/download>

Par sikspārņu ziemošanas paradumiem Latvijā
<https://dabasdati.lv/site/img/pub/1/1/165/1290706562.pdf>

Par sikspārņu ziemošanas paradumiem Latvijā
<https://www.daba.gov.lv/lv/media/6214/download>

Informācija par sikspārņu pētniecību
http://latvijas.daba.lv/dzivnieki/hordainhi/ziiditaaji/siksparnhi/pet_met/

Informācija par sikspārņu pētniecību Papē
<https://www.latvijassiksparni.org/siksparnu-petnieciba-pape>

Pagrabos ziemojošo sikspārņu noteicējs
<https://dabasdati.lv/site/img/pub/1/2/135/1355426514.pdf>

Bioloģiskās daudzveidības monitorings
<https://www.daba.gov.lv/lv/biologiskas-daudzveidibas-monitoring>

Bioloģiskās daudzveidības pārskati
<https://www.daba.gov.lv/lv/biologiskas-daudzveidibas-parskati>

Kā uztaisīt sikspārņu būrīti?
<http://raksti.daba.lv/referaat/2003/JGranats/burisi.txt.htm>

Daudzveidīga informācija par sikspārņiem angļu valodā
<https://www.bats.org.uk/>

Sikspārņu dzīvās izziņas skola Lūznavas muižā
<http://www.luznavasmuiza.lv/projekti/params/group/228392/>

MŪZIS

Latvijas
vides
aizsardzibas
fonds

RĒZEKNES
NOVADS

MŪZA
LŪZNAVAS MUŽA

Informatīvais materiāls par sikspārņiem Latvijā un Rāznas nacionālajā parkā
veidots projektā „Sikspārņu izziņas dzīvās skolas izveide Lūznavas muižas un
parka teritorijā” (projekta reģistrācijas Nr. 1-08/15/2021).